

УРСУЛА ЛЕ ГУИН ПОСОКАТА НА ПЪТЯ

Превод от английски: Владимир Германов, 2013

chitanka.info

Никога не са изисквали толкова много. Никога не са ни пришпорвали по-бързо от галоп, при това много рядко — през повечето време беше просто лек тръс. И когато някой от тях стоеше на собствените си крака, беше истинско удоволствие да отидеш при него. Имаше време да изпълниш целия ритуал със стил. Той идваше, движеше ръцете и краката си, както правят те, обикновено гледаше пътя, но често и настрани, към нивите или право към мен. И аз се приближавах към него неотклонно, но много бавно, растях непрекъснато, като идеално синхронизирах бързината на приближаването с бързината на растежа, така че в момента, в който достигнех от малка точица до пълния си размер — трийсет метра в онези дни, — се изравнявах с него, надвисвах над него, издигах се, засенчвах го. И въпреки това той не показваше страх. Дори и децата не се страхуваха от мен, при все че често погледите им оставаха заковани в мен, докато премина и започна да се смалявам.

Понякога, в горещите следобеди, някой от възрастните ме спираше там, на мястото, където се срещахме, и се излягаше с гръб, опрян в моя, по час и повече. Нямах нищо против. Имам чудесен хълм, добро слънце, добър вятър, добра гледка — защо да не стоя неподвижно един час или цял следобед? Това е само относителна неподвижност в края на краищата. Трябва само да погледнеш слънцето, за да си дадеш сметка колко бързо се движиш. Освен това растеш непрекъснато — особено през лятото. Във всеки случай бях трогнат от доверието им към мен, че ме оставят да се облягам на малките им топли гърбове, че заспиват между стъпалата ми. Харесвах ги. Рядко ни удостояват с благоволение си, за разлика от птиците, но наистина ги предпочитам пред катериците.

В онези дни конете работеха за тях и това беше приятно от моя гледна точка. Особено ми харесваше подтичването в тръс и станах много добър в него. Повдигането и ритмичното движение, намаляващо и нарастващо, с поклащане и спускане, почти илюзия за полет. Галопът не беше толкова приятен. Беше рязък, имаше друсане — подхвърляне насам-натам, като младо дръвче на вятър. Пък и бавното приближаване и нарастване, моментът на надвисването и бавното снижаване и отстъпване, всичко това при галоп се губеше. Трябваше да се хвърлиш в него — тъгъдък, тъгъдък — и човекът обикновено беше твърде ангажиран с язденето, конят беше твърде ангажиран с тичането,

дори само да вдигнат очи. Но пък не се случваше често. Конят е смъртен в края на краищата и както всички местещи се същества, лесно се уморява — така че не уморяваха конете си, освен ако няма належаща нужда. А в онези дни като че ли рядко изпадаха в належащи нужди.

От много дълго време не съм имал галоп и да си призная, не бих имал нищо против да се появи някой. В края на краищата има нещо освежаващо в галоп.

Помня първата кола с мотор, която видях. Като повечето от нас, и аз в началото я взех за смъртно същество, някакво непознато за мен местещо се нещо. Стреснах се малко, защото след сто трийсет и две години си мислех, че знам всичко за местната фауна. Новите неща обаче винаги са интересни, ако и да се окажат тривиални, така че наблюдавах и онова с внимание. Приблжих го с доста добра скорост, горе-долу колкото на тръса, но с нова походка, подходяща за неугледния вид на нещото — неудобна, подскачаща, търкаляща се, задушаваша, друсаша походка. Още преди да минат две минути, преди да нарасна и половин метър, знаех, че това не е смъртно съществото — завързано, местещо се или свободно. Беше направено, като каруците, за които закачаха конете. Реших, че е много зле направено, затова не очаквах повече да се върне, след като изпъшка зад Западния хълм, пък и искрено се надявах да не се върне, защото не ми хареса друсането и клатенето му.

Нещото обаче преминаваше в редовен режим и така, по принуда, направих и аз. Всеки ден в четири трябваше да го приближавам, докато се тресе и пелтечи от запад, да се уголемявам, да надвисвам, да се смалявам. После, в пет, трябваше отново да се връщам, като подскачам като див заек въпреки трийсетте си метра, откъм изток, с друсане и клатене, докато не се скрия от очите на злощастното малко чудовище, за да мога отново да отпусна крайниците си във вечерния вятър. В машината винаги имаше по двама — млад мъж, който държеше едно колело, а зад него — стара жена, увита в парцали, която гледаше злобно. Ако някога са си казали нещо, не съм го чул. В онези дни дочувах доста разговори по пътя, но не и от тази машина. Отгоре беше отворена, но вдигаше такъв силен шум, че заглушаваше всички гласове, дори чуруликането на врабчето, което остана при мен онази година. Шумът беше отвратителен колкото и друсането.

Аз съм от род със строги принципи и сериозно самоуважение. Родът ми, Quercus, държи на девиза „Прекърши се, но не се огъвай“ и аз винаги съм се старал да го спазвам. Не беше обида само за личната ми суета, но и за родовата ми гордост, когато бях принуден да подскачам и да се клатя по този начин заради някакво си произведено нещо.

Ябълковите дръвчета в подножието на хълма като че ли не обръщаха внимание. Ябълките обаче са опитомени. Играли са си с гените им столетия. Освен това са стадни същества — никое овощно дръвче не може да си създаде самостоятелно мнение.

Аз пазах мнението си за себе си.

Когато обаче моторната кола престана да ни тормози, бях много доволен. Мина цял месец без нея и цял месец ходех към мъже и подтичвах към коне с огромно желание, и дори се полюлях заради едно бебе в ръцете на майка му, опитвах всячески, макар и неуспешно, да остана съсредоточен.

Следващия месец обаче — беше септември, защото лястовиците отлетяха няколко дни преди това — се появи друга от онези машини, после още една и изведнъж повлече мен, пътя и нашия хълм, овощната градина, покрива на фермата с трясък й тътен със себе си от изток на запад. Движех се по-бързо от галоп, по-бързо, отколкото когато и да било преди. Почти нямах време да се извися, после отново трябваше да се смалявам.

И на следващия ден се появи различно нещо.

След това ежегодно, седмично, ежедневно тези неща ставаха все по-чести. Превърнаха се във важна характеристика на местния Порядък на нещата. Пътят беше изровен и покрит отново, разширен, стана много гладък и противен като следа от гол охлюв — без коловози, локви, камъни, цветя или сенки по него. Някога по пътя имаше най-различни местещи се същества, скакалци, мравки, жаби, мишки, лисици и така нататък, повечето от които твърде малки, за да се движиш заради тях — просто не могат да те видят. Добре. Мъдрите същества започнаха да избягват пътя, а немъдрите ги сплескваха. Виждах съм твърде много зайци да умират по този начин, точно в подножието ми. Благодарен съм, че съм дъб и че макар и да може да ме съборят бурите, че може да ме отсекаат и избичат, поне не мога, при никакви обстоятелства, да бъда сплескан.

С появата на много коли на пътя от мен се изискваше ново ниво на умения. Още като съвсем малко дървче, едва-що подало глава над бурените, се научих на основния трик да се движа в две посоки едновременно. Научих го, без да мисля за това, под натиска на обстоятелствата, още първия път, когато бях пешеходец от изток и конник с лице към него от запад. Наложих се да се движа в две посоки едновременно и го направих. Това е нещо, което ние, дърветата, овладяваме без особено усилие, предполагам. Бях нервен, но успях да мина покрай ездача и след това да се смаля пред него, докато в същото време продължавах да се поклащам към пешеходеца, и минах покрай него (в онези дни нямаше извисяване!) едва след като се скрих от очите на ездача. Бях горд със себе си, защото бях млад и го правех за първи път. Звучи по-трудно, отколкото е всъщност. След онзи път, разбира се, съм го правил безброй пъти, без дори да се замисля. Можех да го направя и насън. Минавало ли ви е през ум обаче какво майсторство е нужно, какви умения, когато едно дърво се уголемява едновременно, но и с леко различна бързина и по малко по-различен начин за всеки един от четирийсетте шофьори на коли, докато същевременно се смалява за други четирийсет, които са с гръб към него, като същевременно не забравя да се извиси над всеки един в точния момент — и да прави това минута след минута, час след час, от зори до спускането на нощта и дори дълго след това?

Защото моят път стана оживен. Работеше по цял ден, при почти непрекъснат трафик. Той работеше и аз работех. Вече не се друсам и поклащах толкова много, но сега пък трябваше да се науча да се движа все по-бързо и по-бързо, да раста много, да се извисявам за част от секундата и да се свивам до нищо, много бързо, без да имам време да се насладя на действието, без почивка, отново и отново.

Много малко от шофьорите изобщо ме поглеждаха, дори не ми хвърляха и бегъл поглед — всъщност като че ли вече не ме виждаха. Просто гледаха втренчено напред. Сякаш вярвах, че „отиват някъде“. Отпред на колите им бяха фиксирани малки огледалца, в които поглеждаха къде са били, после пак се вторачваха напред. Мислех, че само бръмбарите страдат от подобна илюзия за напредък. Бръмбарите вечно тичат насам-натам, никога не вдигат очи. Винаги съм имал доста лошо мнение за бръмбарите, обаче те поне ме оставяха да съществувам.

Признавам, че понякога в благословените тъмни нощи, когато няма луна, за да посребрява короната ми, и никакви звезди не се мерзелеят в клоните ми, когато мога да си почивам, сериозно мисля да се спася от задълженията си в общия Порядък на нещата — да *престана да се движа*. Не, не сериозно. Само наполовина сериозно. Това е само умора. Щом като дори една глупава тригодишна мъхеста върба от подножието на хълма може да приеме отговорността си, да се друса и подскача, да ускорява и забавя, да расте и намалява за всяка кола на пътя, вярвам, че и аз не съм пуснал и един желъд, който да не познава дълга си.

И така, спазвах Порядъка на нещата в продължение на петдесет-шейсет години и поддържах илюзията на човешките същества, че „отиват някъде“. И не че нямам желание да го правя. Случи се обаче нещо наистина ужасно, заради което искам да протестирам.

Нямам нищо против двете посоки едновременно. Нямам нищо против да нараствам и да се свивам едновременно. Нямам нищо против да се движа, дори и с неприемливата скорост от деветдесет-сто километра в час. Готов съм да продължавам да правя всичко това, докато ме повалят или отсекаат. Те са моята работа. Обаче възразявам енергично да ме правят вечен.

Вечността не е моя работа. Аз съм дъб — ни повече, ни по-малко. Имам своя дълг и го изпълнявам. Имам своите удоволствия и им се наслаждавам, при все че са по-малко, откакто птиците са по-малко и вятърът мирише лошо. Но макар и да съм дълголетен, имам право на тленност. Смъртността е моя привилегия. И тя ми е отнета.

Отнеха ми я една дъждовна вечер през март миналата година.

Както винаги, пристъпи и талази от коли прииждаха по бързо движещия се път в двете посоки. Дотолкова бях улисан да се спускам напред, да се уголемявам, да се извисявам, да се свивам и светлината намаляваше толкова бързо, че не забелязах какво се случва, докато не се случи. Шофьорът на една от колите, изглежда, мислеше, че нуждата му да „отиде някъде“ е толкова изключително голяма, та опита да сложи колата си пред колата пред него. Тази маневра изисква временно скосяване на посоката на пътя и преместване в далечната страна, онази, която обикновено се занимава с обратната посока (позволете ми да вметна, че много се възхищавам на пътя заради умението му да изпълнява подобни маневри, които сигурно са мъчителни за

неживеещо същество, най-обикновено направено нещо). Друга кола обаче се случи съвсем близо до нетърпеливата и застана пред нея, когато онази смени страната си. Пътят също не можа да направи нищо, защото вече беше препълнен. За да избегне сблъсък с другата кола, нетърпеливата напълно наруши посоката на пътя и своеволно сви в посока север-юг и така ме принуди да изскоча точно пред нея. Нямах избор. Трябваше да се задвижа, при това бързо — сто и трийсет километра в час. Сkochих — извисих се до небето, повече, отколкото когато и да било преди. И тогава ударих колата.

Загубих значително парче кора и, което е по-сериозно, дебел пласт дървесина. Понеже обаче съм трийсет метра висок и обиколката ми на мястото на удара е три метра, всъщност не пострадах много. Клоните ми се разклатиха от сътресението толкова силно, че миналогодишното гнездо на червеношийката се откачи и падна. И аз бях толкова потресен, че простенах. Това беше единственият път в живота ми, когато казвах нещо с глас.

Колата изпищя страшно. Моят удар я смачка, сплеска я всъщност. Задните ѝ части не бяха доста засегнати, но предните се сгънаха и сплетоха като старо коренище, а малки блещукащи парченца от нея се посипаха наоколо като чуплив дъжд.

Шофьорът нямаше време да каже нищо. Убих го на място.

Протестът ми не е срещу това. Трябваше да го убия, нямах избор, и поради тази причина не съжалявам. Това, срещу което протестирам, което не мога да изтърпя, е следното: когато скочих срещу него, той ме видя. Вдигна поглед най-накрая. Видя ме така, както не бях виждан дотогава, дори от дете, дори и по времето, когато хората поглеждаха нещата. Видя ме изцяло и не видя нищо повече — тогава и след това.

Видя ме в аспекта на вечността. Обърка ме с вечността. И понеже умря в онзи момент, понеже той вече не може да се промени, аз съм уловен в него, във вечността.

Това е непоносимо. Не мога да издържа такава илюзия. Ако човешките същества не са в състояние да разберат относителността, тяхна работа. Но би трябвало да разбират отношенията. Ако е необходимо за Порядъка на нещата, ще убивам шофьори на коли, при все че убиването не е задължение, което типично се вменява на дъбовете. Не е честно обаче от мен да се иска да играя ролята не само

на убиеца, но и на смъртта. Защото аз не съм смърт. Аз съм живот. Аз съм смъртен.

Ако искат да виждат смъртта в този свят, това си е тяхна работа, не моя. Няма обаче да им бъде Вечност. Нека не се обръщат към дърветата, ако искат смърт. Ако искат да я видят, нека се гледат един друг в очите и да я виждат там.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.